

СТАНОВИЩЕ

от член на научно жури доц. д-р Людмила Иванова Кирова
Катедра по български език и специализирано обучение на чужденци,
Департамент за езиково обучение, СУ „Св. Климент Охридски”

**за дисертационен труд за придобиване на образователната и
научната степен "доктор"**

в област на висше образование – 2. Хуманитарни науки; Професионално направление: 2.1. Филология; **Специалност:** Общо и сравнително езиковедие (математическа лингвистика)

Автор на дисертационния труд: Виктория Красиминова Петрова-Любенова, Секция по компютърна лингвистика, Институт за български език „Проф. Любомир Андрейчин“, Българска академия на науките

Тема на дисертационния труд: ПОЛУАВТОМАТИЧНО РАЗРАБОТВАНЕ НА МНОГОЕЗИКОВИ ТЕРМИНОЛОГИЧНИ РЕСУРСИ

Научен ръководител: Проф. д-р Светла Коева, Секция по компютърна лингвистика, Институт за български език „Проф. Любомир Андрейчин“, Българска академия на науките

Темата на дисертационния труд е актуална, важна и с практическо приложение. Засяга бързо развиваща се област с широка перспектива за развитие. Подобна тема изисква знания и умения в множество области: език, превод, конкретни технологични инструменти, които помагат преводачите в процеса на тяхната работа (програми, терминологични бази данни и други терминологични ресурси).

Дисертантката познава добре състоянието на проблема и научната литература по въпроса, което личи от подробното изложение в Първа и Втора глава и от приложената библиография. В разделите на тези глави са анализирани възможностите на програмите за компютърнопомогнат превод за създаване на терминологични бази, програмите за извличане на термини, както и наличните към момента терминологични ресурси за български език. Като прави анализ на ситуацията в момента в условията на нашата страна дисертантката изпълнява първата от поставените си цели и обосновава втората си цел – да предложи начин за попълване на липсата на нужните терминологични ресурси.

Дисертантката предлага методика за създаване на терминологични ресурси за дадена специализирана област, като конкретно представя терминологичен ресурс в областта на компютърните технологии. В Трета глава тя описва технологиите, подходите и видовете методи за автоматично извличане на термини и терминологичните ресурси в областта на компютърната терминология. Като сравнява инструментите за автоматично извличане на термини, съществуващи до момента на анализа, В. Петрова заключава, че свободно достъпните инструменти не са много, а тези, които извличат термини на български език, са още по-ограничен брой. За да се преодолеят посочените ограничения, дисертантката описва и аргументира предложена от нея методика за полуавтоматично създаване на терминологична база в областта на компютърните технологии на основата на двуезиков корпус (английско-български). В. Петрова проследява изискванията, на които трябва да отговаря конкретен инструмент за извличане на термини от корпус, отчита също положителните страни и недостатъците на двуезичния корпус, който има възможност да използва. На тази основа избира да работи с комбинация от програми, с чиято помощ да се извлекат термините и на двата езика. Чрез приложената методика, дисертантката разширява възможностите за обработка на корпуса. Към функционалностите за разработване на програма, насочена към български, тя добавя възможността за едновременно извличане на двуезикова терминология. Идентифицирани са английските термини, в българската част на използвания корпус са намерени преводите им и резултатите са визуализирани в програмата MateCat. Към английския термин, който служи като ключова дума, еквивалентите на български са подредени един до друг в контекста на изречението, в което са употребени. След това дисертантката избира Excel, като най-достъпен формат, позволяващ директно импортиране във всяка програма за компютърнопомогнат превод и помещава резултатите в таблица. Накрая прилага ръчна проверка и техническо оформление на терминологичната база.

В. Петрова е разработила такава комбинация от методи, която дава възможност форматите на терминологичната база да варират в зависимост от техническите възможности на програмата за компютърнопомогнат превод или конкретни изисквания на клиента. Дисертантката посочва и редица други, самостоятелни средства, чрез които извлечената терминологична база може да

се преобразува от един формат в друг (когато това е необходимо), за да бъде импортирана в даден проект за превод.

В. Петрова е добавила и два експеримента, при които със системи за компютърноподпомогнат превод измерва точността на превода в своя корпус в сравнение с друг двуезичен корпус (от регламентите на ЕС), който използва готова база и се явява норма за съпоставката. Проверката доказва, че термините се визуализират коректно и резултатът по отношение на изкуствено въведените грешки е същият. По този начин дисертантката допълва методиката за създаване на терминологичната база в областта на компютърните технологии с проверка за измерване точността на превода на терминологичната база.

В. Петрова прави сравнение и на ефективността на най-разпространените специализирани програми за оценка на качеството на превода, които разполагат с много повече функционалности от инструментите за тази цел, вградени в програмите за компютърноподпомогнат превод. Тя анализира грешките и ги класифицира с цел да определи техния ефект върху качеството на превода. Всички тези процедури доказват как може да се финализира процесът на превеждане, като се използват програмите за автоматична проверка на качеството на превода. За да аргументира до каква степен може да се разчита на тях и къде са необходими персонализирани настройки и човешка преценка, дисертантката коментира международните стандарти, определящи качеството на превода, като изтъква какви изисквания поставят те към процесите, ресурсите и всички други аспекти, необходими за предоставянето на качествена преводаческа услуга.

Приноси

Така предложената и приложена на практика методика е сърцевината на труда и неговото основно достойнство. Тя би могла да се приложи и за извличане на термини от други терминологични области, като един от възможните пътища за компенсиране на липсата на достатъчно ресурси и програми за обработка на текст на български език, съдържащ терминология.

Самият анализ на технологиите и средствата, използвани за създаването на терминологични ресурси в контекста на системите за компютърноподпомогнат превод е многоаспектен, прецизен и с висока стойност. Анализирани са системите за компютърноподпомогнат превод, техническите им характеристики,

техните компоненти, както и измененията, които тези инструменти налагат на работните процеси, образованието и обучението на преводачите.

Публикациите, представени от дисертантката, отговарят на изискванията като брой, свързани са с темата на дисертацията и са публикувани в български издания – сборници с доклади от конференции. Две от трите публикации са на английски език.

Критичните ми бележки са дребни. При сравнителната проверка за вида на грешките с Xbench, QA Distiller и Trados има примери от корпуса, който служи за норма, но липсват примери от корпуса с компютърната терминология. В заключението би било добре всеки от многобройните конкретни приноси на труда да бъде изведен, ако не със заглавия, то поне с номерация. В автореферата има някои повторения. Авторефератът обаче правилно, ясно и стегнато отразява основните положения и научните приноси на дисертационния труд.

Заключение

Дисертационният труд е резултат от много добре осъществено изследване, чиито резултати имат научно-приложна и приложна значимост. Постигнатите приноси задават посока за създаването, използването и оценяването на многоезикови терминологични ресурси при компютърнопомогнатия превод в български контекст. Трудът отговаря на всички изисквания за придобиване на ОНС „Доктор“ на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ) и Правилника за прилагане на ЗРАСРБ. **Убедено оценявам дисертационния труд и приносите на Виктория Петрова-Любенова положително и предлагам на уважаемото жури да ѝ присъди образователната и научна степен „ДОКТОР“ в професионално направление 2.1. Филология; Специалност: Общо и сравнително езикознание (математическа лингвистика).**

Дата 24.11.2022

Изготвил становището:

доц. д-р Людмила Кирова